

Toetsstation

Cervixuitstrijk

Algemene gegevens

Classificatiecode(s)	X37, X86
Doelstelling	Toetsen of de kandidaat in staat is op correcte wijze een cervixuitstrijk te verrichten op een gynaecologisch fantoom
Duur station	10 minuten
Auteur(s)	Werkgroep Vaardigheden Huisartsopleiding Nederland
Datum laatste correctie	December 2010

Dit station kwam tot stand op basis van literatuurstudie, praktijkervaring en consensusdiscussie binnen de werkgroep Vaardigheden Huisartsopleiding Nederland.

Literatuur

- NHG-Standaard Preventie en vroegdiagnostiek van cervixcarcinoom (Tweede herziening). Huisarts Wet 2009; 52(4): 182-91.
- De Jongh TOH, Buis J, Daelmans HEM redactie. Fysische diagnostiek. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, 2010:162-76.
- Heineman MJ, Evers JLH, Massuger LFAG, Steegers EAP, redactie. Obstetrie en gynaecologie. 6e druk. Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg, 2007.
- Germain M, Heaton R, Erickson D, Henry M, Nash J, O'Connor D. A comparison of the three most common Papanicolaou smear collection techniques. Obstet.Gynaecol. 1994; 84 (2) :168-73
- Buntinx F. De afnamekwaliteit van cervixuitstrijkjes. Amsterdam: Thesis, 1992.

Benodigheden

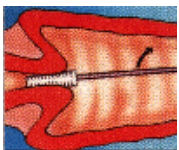
Observator huisarts/gw

Simulatiepatiënt man/vrouw/kind/geen

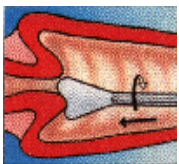
- Materialen**
- fantoom (Gynie, model met overgangszone endocervicaal)
  - instelbare lichtbron
  - speculum (diverse maten)
  - niet steriele handschoenen
  - nierbekken
  - korentang
  - gaasjes 5x5 cm (niet steriel)
  - afvalbak
  - bak voor vuile instrumenten

NB: Al naar gelang lokale afspraken zijn er twee verschillende methoden in gebruik:

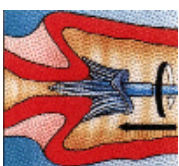
- Het **klassieke uitstrijkje**, waarvoor nodig:
  - . houten Ayre spatels in combinatie met Cytobrush
  - . of: Cervexbrush
  - . objectglasjes met matrand
  - . potlood
  - . fixeerspray
- De **dunnelaagmethode**, waarvoor nodig:
  - . Cervexbrush
  - . potje met bewaarvloeistof met etiket

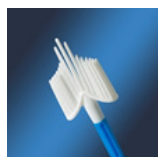
Cytobrush:

spatel:

Cervexbrush:

Cervexbrush-combi:

(verbeterde versie van de Cervexbrush)

Informatie voor de kandidaat

Doel

In dit station wordt getoetst of u in staat bent om op correcte wijze een cervixuitstrijk te verrichten op een gynaecologisch fantoom.

Situatie

Mevrouw Smits, 52 jaar oud, die twee jaar geleden de laatste menstruatie heeft gehad, bezoekt uw spreekuur voor het maken van een cervixuitstrijk na een oproep te hebben gekregen in het kader van het bevolkingsonderzoek op baarmoederhalskanker. Ze heeft geen klachten.

Opdracht aan de kandidaat

Verricht een cervix uitstrijk, zoals u dat zou doen in bovenstaande situatie. Gebruik daarvoor het gynaecologisch fantoom. Handel daarbij zo veel mogelijk zoals u dat ook in de praktijk zou doen.

Beschikbare tijd

U hebt 10 minuten de tijd.

Informatie voor de observator

In dit station wordt getoetst of de kandidaat in staat is om op correcte wijze een cervixuitstrijk te verrichten op een gynaecologisch fantoom.

Instructie observator: vraag de kandidaat een cervixuitstrijk te maken op het fantoom, zoals hij/zij dat in werkelijkheid ook zou doen.

U beoordeelt de handelingen van de kandidaat met behulp van de scoringslijst.

Controleer of alle benodigde materialen (in voldoende mate) aanwezig zijn.

Breng na afloop alle materialen steeds weer in de oorspronkelijke opstelling terug alvorens de volgende kandidaat binnenkomt. Vervang daarbij alle gebruikte materialen.

Gebruik eventuele resterende tijd om de kandidaat feedback te geven. Dit wordt door de kandidaten zeer gewaardeerd. Wees daarbij tactvol en positief in de benadering. Kandidaten stellen zich immers kwetsbaar op door zich te laten observeren. De toets heeft in de eerste plaats een **educatief** doel en is geen examen.

Toelichting scoringslijst

Item 1.1

Zo nodig kiest men voor een virgo speculum bij virgo's of vrouwen die een infibulatie hebben ondergaan (besnijdenis waarbij de introïtus vaginae verkleind wordt).

Er zijn twee klassieke uitstrijkmethoden die qua resultaten nagenoeg gelijkwaardig zijn: de **Cervexbrush** en de **Cytobrush** (deze laatste moet om hetzelfde resultaat te bereiken wel i.c.m de houten **spatel** gebruikt worden). De Cervexbrush wordt steeds vaker gebruikt en zou het nadeel van de Cytobrush, waarbij het ectocervix niet mee uitgestreken wordt, ondervangen.

Bij de klassieke uitstrijkmethoden wordt het celmateriaal uitgestreken op een objectglasje en gefixeerd. Deze methode heeft als nadeel dat er dunne gedeelten ontstaan met nauwelijks cellen en dikke gedeelten waarin de cellen vaak over elkaar liggen. Bovendien kan er bijmenging van bloed of slijm zijn. De Cervexbrush wordt in veel laboratoria tegenwoordig ook gebruikt voor de dunnelaagmethode. Hierbij wordt het celmateriaal niet direct op een objectglasje uitgestreken, maar overgebracht in een potje met bewaarvloeistof. Pas in het laboratorium wordt het celmateriaal door een apparaat ontdaan van bloed, slijm en ontstekingscellen. Vervolgens wordt het als een dunne cellaag op een objectglas geplaatst en gekleurd.

Item 1.2

Alles wordt in gereedheid gebracht alvorens het speculum wordt ingebracht. Het opwarmen van het speculum is niet obligaat, maar wel patiëntvriendelijk.

Item 2.1

Als bevochtiging van het speculum nodig is, mag een beetje warm water of een kleine hoeveelheid wateroplosbaar glijmiddel worden gebruikt. Het is belangrijk dat wordt voorkomen dat de cervix in aanraking komt met het glijmiddel, omdat het monster daardoor onbetrouwbaar kan zijn.

Het speculum wordt gesloten ingebracht onder een hoek van 45 graden met de vagina-as, enigszins sacraalwaarts gericht. Tijdens het inbrengen dient druk op de voorwand (met name ook urethra) vermeden te worden (de achterwand is minder gevoelig).

Item 2.2

Bij het instellen van het speculum dient dit langzaam geopend te worden terwijl het speculum tegelijkertijd in horizontale stand wordt geroteerd, waarbij getracht wordt met een enigszins scheppende beweging de portio centraal in beeld te krijgen.

De portio wordt, indien er veel bloed of slijm op zit, schoongemaakt met behulp van een gaasje aan een korentang of een lange wattenstok.

Item 3.1

Plaatst spatel of brush op correcte wijze in ostium:

Bij het gebruik van de **Cytobrush** in combinatie met de houten **spatel**, moet bij een ruim ectropion ook de buitenrand van de ectocervix worden uitgestreken met het brede uiteinde van de spatel.

Bij het gebruik van de **Cervexbrush** worden endocervix en ectocervix gelijktijdig uitgestreken. Belangrijk is dat de centrale 'haren' van de brush goed in het ostium worden ingebracht, zodanig dat de zijharen ombuigen. Terwijl uitgestreken wordt dient de Cervexbrush goed contact te blijven houden met de endo/ectocervix.

Item 3.2

Draait op correcte wijze rond:

De **Cytobrush** wordt bij voorkeur in combinatie met de houten spatel gebruikt. Het borsteltje wordt 1x 360 graden in het endocervicale kanaal rondgedraaid. Nadat het celmateriaal vanaf de Cytobrush op het objectglas is gebracht en gefixeerd, wordt de spitse punt van de houten **spatel** vervolgens onder constante lichte druk minstens 360 graden rondgedraaid in de cervixmond.

De **Cervexbrush** dient 5x (tussen duim en vinger) 360 graden rondgedraaid te worden. Zo wordt er aan beide kanten van de brush celmateriaal verzameld.

Item 3.3

Brengt cellen op correcte wijze over op/in medium:

Klassieke methode:

De **Cytobrush** met spatel: Het celmateriaal wordt vanaf de Cytobrush op één helft van het objectglas gebracht en daarna gefixeerd terwijl de andere helft van het objectglas wordt afgedekt. Nadat ook met de houten **spatel** celmateriaal is afgenomen, wordt dit op de andere helft (van dezelfde zijde) van het objectglas. Ten slotte wordt het geheel gefixeerd.

De **Cervexbrush**: het celmateriaal wordt vervolgens gelijkmatig en niet te dik over het objectglaasje uitgestreken.

Er zijn twee mogelijkheden voor de dunnelaagmethode (afhankelijk van het laboratoriumsysteem):

ThinPrep: het witte borsteltje van de Cervexbrush wordt in de bewaarvloeistof in het potje uitgespoeld door 10 keer op de bodem van het potje te drukken waardoor de borstelhaartjes uit elkaar komen te staan. Ten slotte wordt de borstel krachtig rondgedraaid, zodat er meer materiaal vrijkomt. Met het blote oog kan worden gecontroleerd dat er geen resten zijn overgebleven. Daarna wordt het borsteltje weggegooid. Nb het witte borsteltje wordt niet in het potje gedeponereerd. Het deksel wordt zodanig op het potje gedraaid, dat de zwarte markering op het dekseltje op de zwarte markering van het potje komt te staan.

AutocytePrep (nu: **SurePath**): het witte borsteltje van de Cervexbrush, wordt van de steel afgebroken en in het monsterpotje met bewaarvloeistof gedeponereerd.

Item 4.1

Fixeert direct: de deelnemer fixeert het preparaat binnen 30 seconden na afname.

Item 4.2

Fixeert adequaat: vanaf ongeveer 20 cm afstand loodrecht op het objectglaasje. Er mag geen druppelvorming optreden.

Item 5

Verwijdert het speculum op correcte wijze: bij het verwijderen van het speculum wordt het speculum weer in de 45 graden stand geroteerd en dient het niet helemaal gesloten te worden om beknellen van de vaginawand en schaamharen tussen de speculumbladen te voorkomen.

Scoringslijst bij toetsstation Cervixuitstrijk

Toetsdatum: .....

Patiënt .....

Observator .....

Kandidaat .....

	niet gedaan	fout gedaan	goed gedaan
1. Voorbereiding			
1.1 Kiest correcte materialen	☐	☐	☐
1.2 Legt materialen klaar vóór maken cervixuitstrijk	☐	☐	☐
1.3 Markeert objectglasje(s) / opvangmedium met naam, geb.datum	☐	☐	☐
<hr/>			
2. Speculum inbrengen			
2.1 Brengt speculum op correcte wijze in	☐	☐	☐
2.2 Stelt speculum op correcte wijze in	☐	☐	☐
2.3 Krijgt portio goed <i>a vue</i>	☐	☐	☐
<hr/>			
3. Techniek cervixuitstrijk			
3.1 Plaatst spatel of brush op correcte wijze in ostium	☐	☐	☐
3.2 Draait op correcte wijze rond	☐	☐	☐
3.3 Brengt cellen op correcte wijze over op / in medium	☐	☐	☐
<hr/>			
4. Fixatietechniek			
4.1 Fixeert direct	☐	☐	☐
4.2 Fixeert adequaat	☐	☐	☐

niet fout goed
gedaan gedaan gedaan

5. Speculum verwijderen

5.1 Verwijdert speculum op correcte wijze

Benodigde tijd: ..... minuten

Algemene indruk: Zeer slecht Slecht Matig Goed Zeer goed

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....